

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ ФЕНОМЕНУ ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДСТАЛОСТІ

У статті розглянуто проблематику дослідження феномену економічної відсталості у постіндустріальному суспільстві. Проведено аналіз атрибутивних ознак, які об'єднують країни, що належать до найменш розвинутих. З'ясовано, що економічна відсталість визначається не лише як нижчий рівень розвитку економіки. Багаті країни уже давно перейшли до інформаційних, нано- та біотехнологій. Така нерівність разом із неефективним державним управлінням та зростанням бідності в постіндустріальному суспільстві призводить до економічної відсталості.

Ключові слова: економічна відсталість, бідність, теорія розвитку, теорія залежності, глобальні процеси, постіндустріальне суспільство.

Актуальність теми дослідження. Під впливом специфіки історичного розвитку, культурних традицій, релігії, ідеології, географічного розташування, природно-кліматичних умов країни світу завжди відрізнялися одна від одної. Вказані чинники у своїй сукупності визначали не тільки рівень економічного розвитку, а й ступінь розвитку когнітивних, морально-вольових та ментальних якостей людських ресурсів і, відповідно, стали причинами диференційованого життєвого рівня населення різних країн. З огляду на багатофакторність розвитку держав, визначення універсальних критеріїв для дефініції атрибутивних ознак економічної відсталості досить проблематичне.

У науковій парадигмі сформувалася ціла низка економічних теорій, в яких досліджується проблема бідності. Однак, проблема економічної відсталості потребує філософського осмислення її суті та причин виникнення. Філософське осмислення повинно акумулювати в собі напрацювання різних галузевих дисциплін, які висвітлюють проблему економічної відсталості, і створити комплексний підхід до її характеристики і шляхів вирішення. На сучасному етапі існує тісна взаємозалежність між проблемою економічної відсталості та іншими глобальними проблемами. Недалекоглядний підхід високорозвинутих країн проявляється в своєрідному прагненні закріпити відсталість інших країн, адже їм потрібні не конкуренти, а дешеві ресурси, робоча сила та споживачі. Проте такий підхід породжує нові ризики для загострення суспільно-економічних, гуманітарних, екологічних проблем та служить каталізатором для зростання бідності. Саме у межах соціально-філософської парадигми наукового аналізу можливий системний аналіз феномена бідності у постіндустріальному суспільстві, в межах якого знайдуть відображення напрацювання дослідників у сфері філософії, соціології, економіки, історії та політології.

Ступінь розробленості проблеми. На початку XXI ст., незважаючи на поширеність такого явища як економічна відсталість, проблематика її дослідження залишається на периферії наукового аналізу. Незважаючи на це проблема бідності у науковій парадигмі має давню традицію дослідження. Вона знайшла відображення і в працях класиків соціально-філософської парадигми. Зокрема А. Сміт, характеризуючи системи політичної економії, розглядав поділ праці як причину багатства народу. При цьому він вважав за необхідне давати громадянам економічну освіту, адже жодне суспільство не може бути щасливим, якщо більшість людей є бідними. К. Маркс, аналізуючи проблему економічної відсталості і розглядаючи її як об'єктивний природно-історичний процес, не залишав відсталіми країнам іншого шляху, як наслідувати у своєму історичному розвитку шлях, яким пройшли більш розвинуті країни. У XX ст. Х. Ортега-і-Гассет, досліджуючи феномен відсталості Іспанії, пов'язував її з безкультур'ям, з відсутністю інтелектуальної дисципліни, загальнозначущих цінностей, пануванням свавілля і стихійності у суспільному житті. С. Гантінгтон, продовжуючи ідеї іспанського мислителя, пов'язував рівень розвитку країн з культурними, духовними цінностями, економічними, політичними інституціями, технологічним та військовим розвитком. Натомість Г. Маркузе на основі аналізу стану сучасного суспільства доводив, що для його розвитку необхідним є формування високодуховних почуттів і бажань людини як основи її потреб і інтересів. Затребуваними у контексті соціально-філософського аналізу залишаються й міркування Ф. Фукуями щодо сумнівності результатів прогресу науки і техніки на сучасному етапі розвитку людства і необхідності впровадження засад моральної відповідальності як визначального критерію науково-технічного прогресу.

Хоча у сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій парадигмі проблема бідності та відсталості різних країн досліджується у працях А. Дітона, Р. Нурксе, Е. де Сото, С. Внучко, О. Капітона, О. Кислиціної, Е. Лібанової, В. Мандибури, С. Сухачова, Л. Потравки, Н. Харченко, Г. Хозіна, С. Фомішина,

проблематика джерел та рушійних сил зростання бідності в умовах постіндустріального суспільства не стала предметом системного соціально-філософського аналізу.

Метою статті є соціально-філософський аналіз економічної відсталості в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Нерівномірність економічного розвитку і відсталість деяких країн і регіонів була властива для різних етапів розвитку людської цивілізації. Зокрема, у III тис. до н. е. Верхній та Нижній Єгипет були об'єднані в єдину державу із потужною зрошувальною системою, розвинутим землеробством та наукою, на відміну від інших держав регіону, які були на незрівнянно нижчому щаблі соціально-економічного розвитку. Virізнялися високим ступенем розвитку й Індська та Месопотамська цивілізації, які мали розвинуті міста, сільське господарство та писемність, на відміну від інших регіонів Азії та Європи, де панувало мисливство, рибальство та збирання плодів. У середні віки Китай за рівнем розвитку значно випереджав країни Західної Європи. Так само в умовах переходу деяких країн в постіндустріальну епоху у сучасному світі досі існує жорстка економічна, культурна та соціальна диференціація між країнами та регіонами.

Аналіз економічної відсталості з необхідністю зумовлює дефініцію поняття "відсталість". Атрибутивні ознаки цього поняття у контексті методології дослідження є основою для з'ясування критеріїв відсталості різних країн і регіонів. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає слово "відсталість" як стан і властивість об'єкту, який перебуває на нижчому рівні розвитку порівняно з іншими, або як прототип, якому властиві застарілі погляди та уявлення [1: 140]. На підставі цього економічна відсталість визначається нами як нижчий рівень розвитку економіки відносно інших країн та низький рівень науково-технічного прогресу в них.

Слід зазначити, що вказані критерії належності країн до економічно відсталих не є вичерпними, уніфікованими і сталими. Зважаючи на велику кількість індивідуальних чинників, характерних для різних держав, досить складно відшукати спільні риси, які б об'єднували країни, що відносяться до найменш розвинутих країн та країн, що розвиваються. Для позначення таких країн у науковій парадигмі використовується термін "третього світу", який у 1952 році використав А. Сові щодо бідних країн Латинської Америки, Африки, Азії, які не входили ні до комуністичних, ні до капіталістичних блоків [2]. Хоча цей термін втратив свій первісний сенс із падінням Берлінської стіни, його продовжують використовувати для позначення слаборозвинених країн.

Більшість з них у минулому були колоніями, напівколоніями або залежними територіями. Часто здобуття такими країнами політичної незалежності не сприяло досягненню економічної незалежності. На сьогодні для більшості з них характерними є економічна відсталість, підпорядкованість у міжнародному розподілі праці, нерозвинутість соціально-економічної інфраструктури. Окремо серед країн "третього світу" умовно виділяють групу країн, які характеризуються як країни "четвертого світу" і які можна вважати найбіднішими – це ті країни, що зовсім не розвиваються. До них на сучасному етапі належать Республіка Конго, Центральноафриканська Республіка, Бурунді, Мадагаскар, Республіка Того, Ліберія, Малаві, Зімбабве. У переліку найбідніших країн здебільшого фігурують країни Африки, що зумовлено складними кліматичними умовами, низьким розвитком таких ключових галузей, як освіта і медицина, перманентними соціальними та військовими конфліктами, природними катаклізмами.

Як зазначає С. Фомішин, місце країни у світовому економічному таблиці про ранги визначається її належністю до центру чи периферії. Центр – це промислово розвинуті країни з ефективним ринковим господарством, що розвивається за типом "соціального ринкового господарства", тобто країни, що мають гнучкий ринковий механізм, здатний адаптуватися до світогосподарської кон'юнктури й освоювати досягнення науково-технічного прогресу, та експортують високотехнологічну продукцію. Периферія – це країни, що розвиваються, і які, зазвичай, мають сировинну спеціалізацію, недостатньо ефективні механізми саморозвитку, відносно низький рівень внутрішньої інтегрованості економіки. Тут переважають неринкові, а іноді позаекономічні важелі організації господарства, які запроваджуються державою примусовими методами [3]. Для досягнення прогресу в таких країнах повинні превалювати економічні методи регулювання економіки над адміністративними, що в слаборозвинутих країнах ускладнюється через низьку інституційну спроможність державного та фінансового секторів економіки.

Натомість до країн з розвинутою ринковою економікою відносять країни, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку. Серед 35 країн, які входять до цієї організації – переважна частина Європейського Союзу, США, Японія та інші. Ці країни відіграють визначальну роль у глобальній політиці та економіці. Для позначення населення цих країн використовують термін "золотий мільярд". Хоча в офіційних документах він не використовується, цей термін став висхідним положенням цілісної концепції економічної та геополітичної культури, згідно з якою країни з високорозвинутою ринковою економікою з метою збереження для свого населення високого життєвого рівня, намагаються різними засобами, насамперед, економічними, утримувати інші країни у стані економічної відсталості та залежності.

Віднесення країн до "третього світу" або країн, що розвиваються, чи до найбідніших країн не має чітко встановлених правил та критеріїв і відбувається за доступною статистичною звітністю ООН та

інших міжнародних інституцій і не вважається оцінкою розвитку конкретної країни. Воно хоча й базується на економічних показниках, має суб'єктивний характер. У 1971 році до списку таких країн входило 24 країни, а в 2011 році – 48 країн.

У контексті цього українська дослідниця Л. Потравка, аналізуючи теорію зовнішньої залежності, яка сформувалася у 70-х роках ХХ століття, зазначає, що її прихильники вважали країни "третього світу" суспільствами з обмеженими інституційними, політичними та економічними умовами, встановленими розвинутими країнами з метою завоювання неподільної влади [4]. Частина прихильників цієї теорії П. Баран, Г. Мюрдаль, А. Франке пов'язували низький рівень розвитку країн "третього світу" з історичною експлуатацією їх розвинутими країнами. Економічна відсталість у такому розумінні розглядається як ззовні нав'язане явище.

Загалом представники школи зовнішньої залежності пояснювали відсталість країн "третього світу" неефективною роботою міжнародних організацій щодо консультування, спрямування допомоги та визначення подальших напрямів розвитку [4]. У країнах "третього світу" ігнорування специфіки інституційних факторів, відсутність доступу населення до кредитних ресурсів, контроль певної групи осіб над непропорційно великими обсягами власності, унеможлиблює в них застосування політики, виробленої на основі прогресивних західних теорій.

Ще у ХІХ столітті Фрідріх Ліст у праці "Національна система політичної економії" доводив, що "у всі часи розумовий розвиток, моральність і діяльність громадян перебували в абсолютному співвідношенні з добробутом нації, і багатство збільшувалося або зменшувалося пропорційно цим якостям; але ніколи праця і ощадливість, дух винахідливості та підприємливості окремих осіб не створювали нічого великого там, де вони не опиралися на громадянську свободу, установи і закони, державні адміністрації і зовнішню політику, а головним чином, на національну єдність і могутність" [5]. Тому найбільш вразливими у своєму розвитку є країни з високою гетерогенністю, фрагментарністю та мозаїчністю суспільства. За оцінками Всесвітнього банку та ООН в світі більше 2,7 млрд. населення живе менш ніж на \$2 в день. Більшість з них проживають в країнах, що розвиваються. У дослідженнях науковців бідність у цих країнах розглядається як історичний наслідок економічної відсталості, вона привертає значну увагу та спричиняє значну фінансову допомогу міжнародних організацій [3]. Отримання статусу найменш розвинутих країн дає певні привілеї, зокрема, державам на пільгових умовах надається фінансова, технічна допомога. Але, з іншого боку, ці країни мають меншу інвестиційну привабливість, що зумовлює дефіцит фінансових ресурсів та негативно впливає на розвиток промислового виробництва.

У процесі аналізу розвитку країн, що розвиваються, використовують і концепцію "циклу бідності", згідно з якою фактори, що колись започаткували бідність, швидше за все, зберуться, якщо не відбудеться втручання ззовні [6]. У такому розумінні цикл бідності називають "пасткою розвитку" або "пасткою бідності". "Пастка бідності" – це будь-який самовідновлювальний механізм, через який виходу із бідності не буде [7]. Пастка посилюється, якщо вона зберігається з покоління в покоління. У країнах, що розвиваються, є багато факторів, що впливають на "пастку бідності": обмежений доступ до кредитів і ринків капіталу, крайня екологічна деградація, яка виснажує потенціал сільськогосподарського виробництва, корумповане державне управління, недосконала система освіти та охорони здоров'я, війни та нерозвинута інфраструктура [8].

Економічна відсталість проявляється в тому, що значна кількість країн системно відстає від багатих країн за рівнем розвитку продуктивних сил та достатку населення. При цьому на їхній території проживає, за різними підрахунками, до половини населення світу. Це розширює прірву між багатими і бідними країнами та посилює загрозу світовій безпеці. Такі країни по замкненому колу відтворюють своє скрутне становище: низькі доходи гальмують накопичення, що обумовлено низьким рівнем продуктивності праці і, як наслідок, знову низькі доходи і відсутність накопичень. "Порочність" кола посилюється швидкими темпами зростання населення. Наслідком є бідність і економічна відсталість. На сучасному етапі проблема боротьби з бідністю є однією з найважливіших проблем світової спільноти, яка стоїть на глобальному рівні та вимагає відповідних глобальних механізмів вирішення. Утім, як слушно зауважував А. Ейнштейн: "Людина не може вирішити проблему, думаючи тим же способом, яким її породила".

Загалом проблема бідності має глобальний характер, оскільки охоплює чи не половину населення земної кулі. Бідність, жебрацтво, злидні, відсталість характерні, насамперед, для країн, що розвиваються. Для більшості цих країн економічна відсталість є типовою рисою. Проте така ситуація загрожує і висорозвинутих країнам, посилюючи небезпеки тероризму, транснаціональної злочинності, нелегальної міграції, поширення небезпечних хвороб та епідемій.

Саме визначення рівня глобальності проблеми є досить складним. В глобалістиці на початок 80-х років були розроблені критерії, відповідно до яких проблема позиціонувалася як глобальна. Згідно з цими критеріями до глобальних належать проблеми, які виникають у результаті об'єктивного розвитку суспільства; мають планетарний, загальносвітовий характер, торкаються інтересів усіх народів і держав; загрожують усьому людству; потребують невідкладних рішень; вимагають зусиль усієї світової

спільноти [9]. У зв'язку з цим стверджувати наявність прогресу людського суспільства за умови величезних масштабів бідності та економічної відсталості в більшості країн вбачаємо недоцільним. Проблема ускладнюється й тим, що економічні і технологічні досягнення постіндустріальних суспільств недосяжні для країн, що розвиваються. Постійний приріст населення в останніх створює нові трудові ресурси, які не використовуються, оскільки відсутня достатня кількість промислових підприємств, фінансових організацій, соціальних об'єктів.

Серед інших досліджень, які викликали значний резонанс у контексті проблеми бідності, слід згадати й працю міжнародної групи вчених на чолі з відомим голландським економістом Яном Тінбергом "Перегляд міжнародного порядку" (третья доповідь Римського клубу). У доповіді знайшли відображення основні глобальні проблеми: гонка озброєння, зростання чисельності населення, дефіцит продовольства, оточуюче середовище та ін. Автори сконцентрували увагу на гострих контрастах і протиріччях сучасного світу, які виявляються в істотних відмінностях між бідними і багатими країнами [9]. Слід враховувати, що високорозвинуті країни і в подальшому ставатимуть все багатшими, а слаборозвинуті – біднішими. У зв'язку з цим нагадаємо, що багата, сита і освічена людина, зазвичай, доброзичлива. Бідна, голодна і неписьменна людина, яка постійно мусить боротися за виживання, – конфліктна та агресивна. Відтак, безпосереднім наслідком постійного зростання кількості бідних є загальносвітова дестабілізація.

У контексті соціально-філософського осмислення феномену бідності заслуговує на увагу й дослідження активної або пасивної позиції людини щодо глобальних проблем. Вона знаходить відображення у ситуаціях "алармістського характеру". Одна з них полягає в тому, що сучасні тенденції світового розвитку орієнтуються на принцип кількісного зростання, що призводить до катастрофічних наслідків. На нашій планеті існує багато вичерпаних або повільно відновлюваних ресурсів, що обмежує можливості як окремих країн, так і людства в цілому. Але розвиток ринкової економіки неможливий без зростання капіталу, а це потребує все нових і нових ресурсів. Процеси постійного економічного зростання, які продукують безпрецедентний рівень благополуччя багатій меншості, зумовлюють нові ризики й дисбаланси [10]. Тому виникає необхідність послаблення протистояння між цими тенденціями задля уникнення глобальної катастрофи.

Відсталість полягає не лише в економічному розвитку. Багаті країни уже давно перейшли у своєму розвитку до того етапу, який базується на інформаційно-комунікативних, нано- та біотехнологіях. І саме на рівні освоєння досягнень науки виявляється специфіка економічної відсталості цілих регіонів. Адже, 45 % витрат світу на розвиток науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт на початку нинішнього століття припадало виключно на долю США.

Характеристика процесів відсталості економічного розвитку має схематичний характер. Визначити стан економічної відсталості у цих країнах можна лише умовно, адже роль кожної з них у світовій економіці, визначається широким спектром соціально-економічних, політичних факторів. Але головним проявом економічної відсталості є наявність країн, що розвиваються, особливо – слаборозвинутих країн, які створюють непорушну зону бідності. І відсталість між ними та найбільш розвинутими країнами постійно збільшується.

Висновки. В цілому, на основі соціально-філософського аналізу феномена бідності встановлено, що економічна відсталість базується на цілій низці чинників: соціально-економічних, які пов'язані з економічним відставанням, зростаючою нерівністю та застійною бідністю країн, що розвиваються; політичних, які проявляються у політичному протистоянні, популізмі та демагогії, державній нестабільності, що відволікає значні кошти від вирішення соціально-економічних проблем; інституційних, які проявляються у поширенні корупції, неспроможності органів влади забезпечити сталий розвиток країни, що гальмує її промисловий та аграрний розвиток; енергетичних, які полягають у нарощуванні дефіциту енергоносіїв, погіршенні умов добування енергоресурсів, сповільненні освоєння та споживання альтернативних енергоносіїв, диспропорції у світовому енергобалансі, залежності відсталих країн від країн, що володіють такими ресурсами; демографічних, які знаходять відображення у постійному зростанні чисельності населення, його старінні, неконтрольованій міграції, надмірній урбанізації, що обумовлює у відсталих країнах зростання попиту на ліки, продукти харчування, житло, роботу; екологічних, які пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, різкою зміною клімату, потеплінням, виснаженням земельних та водних ресурсів, що призводить до глобальних екологічних катастроф.

Нерівномірність розвитку країн є втіленням закону нерівномірності економічного розвитку, висхідними проявами якого є нерівномірність розвитку окремих галузей, сфер економіки. Ця проблема актуальна для слаборозвинутих країн, громадяни яких цілком обґрунтовано вбачають у цьому прояв несправедливості та нерівності можливостей. Разом із неефективним державним управлінням та нерозвинутими ринками така нерівність призводить до економічної відсталості.

Незважаючи на значну кількість досліджень, феномен економічної відсталості потребує подальшого дослідження, зважаючи на перманентні зміни соціально-економічної ситуації, технологічний розвиток, зміну ментального сприйняття світу. Науковці розглядають проблему відсталості країн та низького рівня

їх розвитку переважно через призму її економічної складової. Відтак, осмислення економічної відсталості як системного явища, яке охоплює не тільки різні сфери соціального буття людини, а й є визначальним фактором формування її особистісних якостей, залишається перспективною проблемою соціально-філософської парадигми наукового аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Уклад. та голов. ред В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
2. World Wide Words : Investigating the English Language across the Globe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldwidewords.org/qa/qa-wor3.htm>.
3. Фомішин С. В. Економічна диференціація країн, що розвиваються, у світовому господарстві [Електронний ресурс] / С. В. Фомішин. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_2/files/EC210_45.pdf.
4. Потравка Л. О. Гносеологічні витоки теорії структурних трансформацій [Електронний ресурс] / Л. О. Потравка. – Режим доступу : file://C:/Users/user/Downloads/Tavnv_2012_78_55.pdf.
5. Лист Ф. Национальная система политической экономии [Електронний ресурс] / Ф. Лист. – Режим доступу : http://royallib.com/read/list_fridrih/natsionalnaya_sistema_politicheskoy_ekonomii.html#0.
6. Payne R. A Framework for Understanding Poverty [Електронний ресурс] / Ruby K. Payne Highland, TX : aha! Process, Inc. – Режим доступу : <https://www.amazon.com/Framework-Understanding-Poverty-4th/dp/1929229488>.
7. Azariadis C. "Poverty Traps" / Costas Azariadis and John Stachurski // Handbook of Economic Growth, 2005. – 326 p.
8. Bonds M. H. Poverty Trap Formed by the Ecology of Infectious Diseases [Електронний ресурс] / Matthew H. Bonds, Donald C. Keenan, Pejman Rohani, Jeffrey D. Sachs. – Режим доступу : <http://rspb.royalsocietypublishing.org/content/277/1685/1185>.
9. Human Development Report 2015. Work for Human Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf.
10. Внучко С. М. Глобальні проблеми сучасності : причини виникнення та шляхи їх розв'язання [Електронний ресурс] / С. М. Внучко. – Режим доступу : http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_20.pdf.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy [Great Dictionary of Modern Ukrainian] (uklad. ta golov. red. V. T. Busel). – Kyiv ; Irpin : VTF "Perun", 2001. – 1440 s.
2. World Wide Words : Investigating the English Language across the Globe [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.worldwidewords.org/qa/qa-wor3.htm>.
3. Fomishyn S. V. Ekonomichna dyferentsiatsiia krain, sheho rozvyvaiutsia, u svitovomu gospodarstvi [Economic Differentiation of Developing Countries in the Global Economy] / S. V. Fomishin. – Rezhym dostupu : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_2/files/EC210_45.pdf.
4. Potravka L. O. Hnoseolohichni vytyky teorii strukturnykh transformatsii [Epistemological Origins of the Theory of Structural Transformations] / L. O. Potravka – Rezhym dostupu : file://C:/Users/user/Downloads/Tavnv_2012_78_55.pdf.
5. List F. Natsional'naia sistema politicheskoi ekonomii [The National System of Political Economy] / F. List. – Rezhym dostupu : http://royallib.com/read/list_fridrih/natsionalnaya_sistema_politicheskoy_ekonomii.html#0.
6. Payne R. A Framework for Understanding Poverty [Elektronnyi resurs] / Ruby K. Payne Highland, TX : aha! Process, Inc. – Rezhym dostupu : <https://www.amazon.com/Framework-Understanding-Poverty-4th/dp/1929229488>.
7. Azariadis C. "Poverty Traps" / Costas Azariadis and John Stachurski // Handbook of Economic Growth, 2005. – 326 p.
8. Bonds M. H. Poverty Trap Formed by the Ecology of Infectious Diseases [Elektronnyi resurs] / Matthew H. Bonds, Donald C. Keenan, Pejman Rohani, Jeffrey D. Sachs. – Rezhym dostupu : <http://rspb.royalsocietypublishing.org/content/277/1685/1185>.
9. Human Development Report 2015. Work for Human Development [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf.
10. Vnuchko S. M. Hlobal'ni problemy suchasnosti : prychny vynyknennya ta shlyahy yikh rozvyazanya [The Global Problems of Our Time : Causes and Solutions] / S. M. Vnuchko. – Rezhym dostupu : http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_20.pdf.

Венцель Н. В. Концептуальные основы социально-философского анализа феномена экономической отсталости.

В статье рассмотрена проблематика исследования феномена экономической отсталости в постиндустриальном обществе. Проведен анализ атрибутивных признаков, объединяющих страны, относящиеся к наименее развитым. Выявлено, что экономическая отсталость определяется не только как низкий уровень развития экономики. Богатые страны уже давно перешли к информационным, нано-

и биотехнологиям. Такое неравенство вместе с неэффективным государственным управлением и ростом бедности в постиндустриальном обществе приводит к экономической отсталости.

Ключевые слова: *экономическая отсталость, бедность, теория развития, теория зависимости, глобальные процессы, постиндустриальное общество.*

Ventsel N. V. The Conceptual Principles of Socio-Philosophical Analysis of the Phenomenon of Economic Underdevelopment.

The article deals with the problems of studying the phenomenon of economic underdevelopment of the post-industrial society. The investigation of common features uniting countries that belong to the least developed and developing countries have been done. Backwardness lies not only in economic development. In their development rich countries have long passed to the stage based on information-communication, nano- and biotechnologies. And exactly at the level of the development of science the specifics of the economic backwardness of entire regions is revealed. On the basis of socio-philosophical analysis of the phenomenon of poverty it is found that economic backwardness is based on a number of factors. It is proved that the problem of backwardness of countries and a low level of their development is studied primarily from an economic standpoint that is why understanding of economic underdevelopment remains a promising socio-philosophical problem of scientific analysis. The main manifestation of economic underdevelopment is the presence of developing countries – especially least developed countries that create poverty zone. The low development of science indicates the cause of underdevelopment in these countries. Backwardness between them and the most developed countries is increasing. This inequality together with poor state governance and increasing poverty in postindustrial society leads to economic underdevelopment.

Key words: *economic backwardness, poverty, theory of development, theory of dependence, global processes, post industrial society.*